

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1942 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln, dels ock i ämnet väckt motion.

(2: a avd.)

I en till riksdagen den 6 mars 1942 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 109, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

Förslaget är av följande lydelse:

»Förslag

till

förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kungl. Maj:t äger på framställning av hushållningssällskap förordna, att inom sällskapets verksamhetsområde eller del därav tjur icke må, vare sig kostnadsfritt eller mot ersättning, användas till betäckning av kor, som tillhör annan än tjurens ägare, och ej heller, därest tjuren äges av två eller flera personer samfällt, till betäckning av kor, som tillhör någon av dem enskilt, med mindre tjuren med avseende på härstamning uppfyller de fordringar, som i förordnandet angivas.

2 §.

I förordnande som i 1 § avses skall utsättas viss dag för förordnandets ikraftträdande. Denna dag må ej sättas tidigare än två år från det förordnandet gavs. Tiden för ikraftträdandet må bestämmas till olika dagar för skilda delar av det område förordnandet avser.

3 §.

Förseelse mot föreskrifter, som meddelats med stöd av denna förordning, straffes med böter från och med tio till och med tvåhundra kronor.

4 §.

För förseelse, som med husbondes vetskap begås av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvare husbonden liksom förseelsen vore begången av honom själv.

5 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan.

6 §.

Förordnande som meddelats enligt denna förordning skall tillika med erinran om påföljden för förseelse mot bestämmelserna i detsamma genom länsstyrelsens försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och i tidning i orten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1942.»

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga väckt motion, nr 272, däri hemställt, att riksdagen måtte besluta, att ifrågakarande förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln »träder i kraft då normalare tidsförhållanden inträda och att Kungl. Maj:t därom må förordna».

Beträffande den utredning som ligger till grund för propositionen får utskottet, i den mån ej därför närmare redogöres i det följande, hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I avseende å vad som anförts till stöd för motionen hänvisas till denna.

I skrivelse den 2 oktober 1940 ha hushållningssällskapens ombud — med överlämnande av ett av särskilda av ombudens förvaltningsutskott tillkallade kommitterade upprättat förslag till bestämmelser om upplåtande av tjur för betäckningsändamål — hemställt, att åtgärder för utfärdande av bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget måtte vidtagas.

De kommitterades förslag innebär i huvudsak följande. Då förhållandena inom hushållningssällskaps område sådant påkalla, skall Kungl. Maj:t efter ansökan av hushållningssällskapet äga förordna, att inom området eller del därav viss inskränkning skall gälla i fråga om upplåtande av tjur för betäckningsändamål. Inom område, som förordnandet avser, må tjur icke vare sig kostnadsfritt eller mot ersättning användas till betäckning av hondjur som tillhör annan än tjurens ägare och ej heller, därest tjuren äges av två eller flera personer samfällt, till betäckning av hondjur, som tillhör någon av dem enskilt, med mindre den med hänsyn till boskapsskötselns ståndpunkt inom orten kan förutsättas vara lämplig för avelsändamål. Beträffande de fordringar, som böra gälla i fråga om tjur, som må användas för betäckningsändamål inom område, där enligt Kungl. Maj:ts beslut särskilda regler skola

gälla, har föreslagits, att tre olika alternativ skola finnas att välja på för hushållningssällskapet. Enligt de som alternativ 1 betecknade bestämmelserna skall för att tjuren må användas fordras, att tjurens fader skall vara riksstambokförd och att tjuren skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig avkastningskontroll. Enligt alternativ 2 skall krävas, förutom nyssnämnda fordringar, att tjurens moder skall under minst ett kontrollår ha lämnat den årsavkastning, som vid införande av tjur i riksstambok över faderns ras fordras av tjurmoder. Såsom alternativ 3 har uppställts fordringen, att tjuren skall vara riksstambokförd. När förordnande, som här avses, meddelas första gången skall det i regel meddelas enligt alternativ 1. På hushållningssällskapets framställning må dock, där det med hänsyn till nötboskapsavelns ståndpunkt inom området finnes lämpligt, kunna i stället meddelas förordnande jämlikt alternativ 2 eller 3. Av Kungl. Maj:t meddelat förordnande skall få träda i tillämpning tidigast två år efter det förordnandet meddelades. Enligt förslaget avses de olika fordringarna beträffande tjurar böra upptagas i en av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse under det att bestämmelserna rörande själva förordnandet avses skola stadgas i en av riksdagen antagen förordning.

De kommitterade ha upprättat förslag till sådan förordning och kungörelse. Sistnämnda författningsförslag finnes såsom *bilaga* fogat till detta utlåtande.

I fråga om den motivering som av de kommitterade anförts till stöd för förslaget hänvisas till sid. 4—6 i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

Hushållningssällskapens ombud ha i sin förenämnda skrivelse, med vilken förslaget överlämnats, anført i huvudsak följande.

Ombuden ha kommit till den uppfattningen, att ett genomförande av det framlagda förslaget skulle bliva till stort gagn för tjurhållningen inom landet. Även såsom en lämplig övergångsform till införande av tjurbesiktningstvång synes förslaget väl avvägt. Ombuden anse sig alltså böra i allt väsentligt förorda dess genomförande. Vissa detaljer i det föreliggande författningsförslaget synas emellertid böra bliva föremål för ytterligare överväganden. I detta avseende har vid behandlingen hos ombuden av förevarande ärende bland annat gjorts gällande, särskilt från norrlandsrepresentantens sida, att, enär avkastningskontrollen inom vissa områden ännu ej är ordnad på ett fullständigt sätt, det i författningsförslaget för alternativ 1 uppställda kravet att »tjur skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig avkastningskontroll» borde utgå ur förslaget. I varje fall borde ordet »fullständig» utgå. Eventuellt borde det få ankomma på vederbörande hushållningssällskap att bestämma angående erforderlig avkastningskontroll.

I remissutlåtande över ifrågavarande framställning har *lantbruksstyrelsen* rörande behovet av de föreslagna bestämmelserna anført i huvudsak följande.

Den omständigheten, att tjurhållningen hittills icke varit underkastad reglering från det allmännas sida, har enligt *lantbruksstyrelsens* mening sedan länge vållat nötboskapsavelns utveckling allvarligt avbräck. Med hänsyn härtill och då staten årligen nedlägger betydande belopp på genomförandet av viktiga åtgärder i syfte att främja nötboskapsaveln, måste det anses vara ett

allmänt intresse av synnerlig vikt att snarast möjligt söka åvägabringa en så effektiv reglering av tjurhållningen som möjligt. Lantbruksstyrelsen anser, att införandet av tjurbesiktningstvång — liknande det lagstadgade galtbesiktningstvånget — borde vara väl ägnat att åstadkomma en sådan reglering av önskvärd effektivitet, samt att på grund härav en lagstiftning rörande ett dylikt tvång måste anses vara eftersträfvansvärd.

Vid övervägande av förevarande spørsmål har lantbruksstyrelsen funnit sig böra fästa särskild uppmärksamhet vid den omständigheten, att från olika håll framförts vägande skäl mot att för närvarande införa tjurbesiktningstvång. Förhållandena på nötboskapsskötselns område vore inom stora delar av landet ännu icke sådana, att tiden för en lagstiftningsåtgärd kunde anses mogen. De svårigheter, som vore förenade med ett tjurbesiktningstvång, skulle under överskådlig framtid vara alltför betydande för att effektiviteten av åtgärden i fråga icke skulle allvarligt äventyras.

På grund av det anförda, finner lantbruksstyrelsen, att med lagstiftning rörande tjurbesiktningstvång tills vidare bör anstå. Då härtill kommer, att bestämmelser om upplåtande av tjur för betäckningsändamål i huvudsaklig överensstämmelse med föreliggande förslag otvivelaktigt skulle på ett nöjaktigt sätt tillgodose behovet av reglerande föreskrifter på tjurhållningens område, tillstyrker lantbruksstyrelsen, att bestämmelser i huvudsaklig enlighet med berörda förslag nu måtte utfärdas. I likhet med hushållningssällskapens ombud vill lantbruksstyrelsen framhålla, att föreskrifter av ifrågavarande slag synas kunna utgöra en lämplig övergångsform till tjurbesiktningstvång.

Beträffande de särskilda bestämmelserna i förslaget har lantbruksstyrelsen bland annat yttrat:

I förslaget förekommer uttrycket »fullständig avkastningskontroll». Vad som menas härmed, har icke närmare angivits. Enligt uppgift läser emellertid ha avsetts, att uttrycket skulle äga samma innebörd, som det uttryck »fullständig kontroll», som förekommer i bestämmelserna uti kungörelsen den 5 november 1937 (nr 866) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten och vars innebörd närmare angivits i berörda bestämmelser. Lantbruksstyrelsen, som förmenar, att innebörden bör vara den nu nämnda, föreslår, att uttrycket »fullständig avkastningskontroll» måtte ersättas med uttrycket »fullständig kontroll».

Hushållningssällskapens ombud ha anfört, att vid behandlingen hos ombuden av förevarande ärende gjorts gällande, att det för alternativ 1 uppställda kravet, att tjur skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig avkastningskontroll, borde utgå. I varje fall borde ordet »fullständig» utgå. Eventuellt borde det ankomma på vederbörande hushållningssällskap att bestämma om erforderlig avkastningskontroll.

Då besättning, som icke är underkastad fullständig kontroll, icke är ansluten till kontrollregister, torde icke kunna åstadkommas fullgod kontroll, huruvida tjur, som är född i sådan besättning, till fader har riksstambokförd tjur. Kontroll i angivna avseende synes nämligen kunna grundas allenast på huruvida sannolika skäl tala för att av vederbörande tjurägare meddelade uppgifter i ämnet äro sanningsenliga. Tillräckligt effektiv tillsyn över efterlevnaden av ett förordnande enligt alternativ 1 med ifrågavarande krav utslutet skulle därför i regel icke kunna utövas.

Då fråga är om område, där antalet andra avelstjurshållare än med statsmedel understödda tjurföreningar är ringa, synes emellertid tillsynen å efterlevnaden av förordnande, som nyss sagts, kunna bliva åtminstone någorlunda tillfreds-

ställande. Områden av nyssnämnda slag torde förekomma endast på enstaka håll — företrädesvis i vissa trakter av Norrland — och utgör allenast mindre delar av vederbörande hushållningssällskaps områden. Därest inom sådant område fullständig kontroll endast med stora svårigheter kan allmänt genomföras, synes enligt lantbruksstyrelsens mening införande av förordnande av förevarande slag kunna ifrågasättas.

Huruvida i ytterligare något fall införande av sådant förordnande bör kunna ifrågasättas, undandraget sig lantbruksstyrelsens bedömande. Dylikt fall synes emellertid icke få anses vara otänkbart.

Införande av förordnande enligt alternativ 1 med uteslutande av här ifrågavarande krav bör komma till stånd, endast om förordnandet kan anses åstadkomma en ändamålsenlig reglering av tjurhållningen inom området, även om kravet icke upprätthålles, och om eljest synnerliga skäl föreligga, exempelvis om kravets upprätthållande med sannolikhet skulle medföra, att ett tillräckligt antal avelstjurar icke komme att stå till förfogande inom området.

Det synes böra ankomma på lantbruksstyrelsen att efter förslag av vederbörande hushållningssällskap bestämma om uteslutande från förordnande enligt alternativ 1 av kravet, att vederbörande tjur skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig kontroll och om med sådant uteslutande förenade villkor. Lantbruksstyrelsen föreslår förty, att ifrågavarande stadgande måtte erhålla följande lydelse: »tjuren skall, försåvitt icke lantbruksstyrelsen, efter förslag av vederbörande hushållningssällskap och där synnerliga skäl därtill äro, annorlunda bestämmer, vara född i besättning, som är underkastad fullständig kontroll».

Föredragande departementschefen, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, har i ärendet anfört följande:

»Frågan om anordnande av en effektiv tjurkontroll har vid flera tidigare tillfällen varit föremål för överväganden från statsmakternas sida. Härvid har ifrågasatts införande av tjurbesiktningstvång i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser som gälla beträffande galtbesiktningstvång, d. v. s. införande av bestämmelser därom att endast tjur som vid besiktning funnits fylla vissa ur avelssynpunkt förhållandevis stränga fordringar skulle få användas för betäckningsändamål. Emellertid har man icke ansett sig kunna förverkliga denna tanke på grund av att tjurmaterialet för närvarande ur såväl kvalitativ som kvantitativ synpunkt omöjliggör genomförande av en så sträng tjurkontroll. Det av hushållningssällskapens ombud nu framlagda förslaget åsyftar att möjliggöra för sällskapen att under beaktande av nötboskapsskötselns ståndpunkt inom länet få vissa mindre stränga restriktioner genomförda i fråga om tjurs användning för betäckningsändamål. Förslaget skulle därjämte tjäna såsom en övergångsform i avbidan på att gynnsammare möjligheter att införa ett allmänt tjurbesiktningstvång skola bli för handen. I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag förslaget i stort sett på ett tillfredsställande sätt kunna fylla dessa syften, då dess realiserande skulle möjliggöra en viss kontroll över att icke underhålligt tjurmaterial i större omfattning kommer till användning. Den föreslagna lagstiftningen torde även kunna komma att bana väg för en höjning av tjurbeståndet och härigenom bli till allmänt gagn för boskapsaveln i landet. Med hänsyn härtill förordar jag, att förslaget lägges till grund för bestämmelser i ämnet.

Vad angår utformningen av bestämmelserna biträder jag förslaget, att densamma endast skola komma till tillämpning i sådana delar av landet, där de lokala förutsättningarna härför finnas. Det torde därför vara lämpligt, att bestämmelsernas tillämpning göres beroende av framställning från lokalt organ. I lagen om galtbesiktningstvång ankommer det på hushållningssällskap och landsting att taga initiativ i frågan. I likhet med hushållningssällskapens ombud anser jag tillräckligt, att initiativ tages av hushållningssällskap inom länet.

Även beträffande de fordringar som böra gälla i fråga om tjur, som må användas för betäckningsändamål, kan jag ansluta mig till det av kommitterade framlagda förslaget. Det synes ändamålsenligt att upptaga tre olika grader av fordringar i fråga om tjurens härstamning för att densamma skall få användas inom området i fråga för betäckning av andra djur än tjurägarens egna. Den minsta fordran man bör ställa på tjuren torde vara att tjurens fader är riksstambokförd och att tjuren skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig avkastningskontroll. I likhet med de kommitterade och lantbruksstyrelsen anser jag att sistnämnda kontroll i regel bör vara fullständig. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit lärer eljest någon effektiv tillsyn icke kunna genomföras. Skulle särskilda skäl förefinnas, torde hinder icke böra möta att medgiva undantag från denna föreskrift. Såsom ett andra alternativ i fråga om fordringarna för att tjuren skall få användas bör i enlighet med förslaget upptagas, förutom nyssnämnda krav, jämväl kravet på att tjurens moder under minst ett kontrollår har lämnat den årsavkastning, som vid införande av tjur i riksstambok över faderns ras fordras av tjurmodern. Den strängaste fordringen, vilken upptagits som ett tredje alternativ, innebär, att tjuren skall vara riksstambokförd. Det torde få ankomma på hushållningssällskapen att vid ansökan om förordnande, som här avses, ange vilket alternativ som bör vinna tillämpning. Såsom regel lärer till en början de minst stränga fordringarna komma att tillämpas. En viss tid, förslagsvis två år, synes böra förflyta från förordnandets utfärdande tills detsamma träder i kraft.

Tillsynen över bestämmelsernas efterlevande lärer med fördel kunna anförtros hushållningssällskapen. Dessa torde genom sina tjänstemän ha de största möjligheterna att uppmärksamma förseelser mot bestämmelserna. Såsom de kommitterade anfört böra sällskapen härvid även söka kontakt med inom området verksamma tjurföreningar och kontrollföreningar. Sällskapen kunna tillika erhålla biträde av sina underavdelningar.

I likhet med vad i förslaget upptagits anser jag att de grundläggande bestämmelserna i ämnet böra upptagas i en förordning, som antagits av riksdagen, under det att tillämpningsföreskrifterna, däribland även stadgandena om de olika fordringar, som böra gälla för att tjur skall få användas för betäckningsändamål, upptagas i en av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse. På enahanda sätt har tidigare förfarits i fråga om bestämmelserna rörande galtbesiktningstvång.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom jordbruksdepartementet upp-

rättats förslag till *förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln.*»

Såsom erinras i propositionen ha tidigare överväganden av statsmakterna rörande anordnande av en effektiv tjurkontroll icke föranlett utfärdande av bestämmelser i ämnet. Det nu framlagda förslaget innebär — utan att därigenom föreskrives tjurbesiktningstvång i egentlig mening — att möjligheter beredas hushållningssällskapen att under beaktande av nötboskapsavelns tillstånd i de särskilda länen få vissa gradvis skärpta bestämmelser genomförda i avseende å tjurs användning för betäckningsändamål.

I motionen II: 272 har framhållits de svårigheter med hänsyn till möjligheterna att kunna anskaffa nödigt foder, varmed nötboskapsaveln under rådande förhållanden kämpar, och hemställts, att riksdagen med anledning härav måtte besluta att den föreslagna lagstiftningen icke skall träda i kraft, förrän mera normala förhållanden på fodermarknaden inträda.

Utskottet kan, utan att i detta sammanhang uttala sig rörande lämpligheten av ett generellt tjurbesiktningstvång, ansluta sig till departementschefens uppfattning att de föreslagna bestämmelserna torde komma att medföra en höjning av kvaliteten hos landets tjurbestånd och därigenom bli till gagn för boskapsaveln inom riket. Emellertid kan utskottet icke bortse från, att inom åtskilliga hushållningssällskaps områden stora olikheter äro rådande i avseende å förutsättningarna för ett genomförande av bestämmelserna utan allt för stora uppoffringar för de enskilda djurägarna. Åtskilliga län omfatta nämligen dels områden, där gårdarna ligga tätt, anslutningen till kontrollföreningsverksamheten är stor och omständigheterna jämväl i övrigt möjliggöra för djurägarna att utan allt för stora kostnader antingen själva anskaffa godkända tjurar eller få sina kor betäckta av dylika, dels områden där förhållandena äro de motsatta. I dylika fall bör förordnande som avses i författningsförslaget icke utan alldeles särskilda skäl utfärdas för andra än de förstnämnda delarna av länet. Utskottet utgår från, att innan framställning om förordnande göres hos Kungl. Maj:t hushållningssällskapen ägna de nu anförda omständigheterna den allra största uppmärksamhet. Inom utskottet har vidare avhandlats frågan, huruvida icke i syfte att skapa garantier mot att inom ett hushållningssällskap en knapp majoritet må kunna få bestämmelser genomförda i avseende å tjurs användande för betäckningsändamål i författningsförslaget borde intagas föreskrift om att en förutsättning för förordnandes utfärdande skulle vara, att inom sällskapet en viss kvalificerad majoritet uttalat sig för det samma, eller att i frågan rått enighet. Utskottet har dock av flera skäl stannat för att jämväl på denna punkt tillstyrka förslagets antagande i oförändrat skick. Utskottet förutsätter emellertid, att hos Kungl. Maj:t dylika ärenden avgöras med iakttagande av den allra största försiktighet, särskilt när fråga uppkommer om tillämpande av alternativ 3 i de föreslagna bestämmelserna.

I anslutning till vad som anföres i motionen har inom utskottet dryftats,

Utskottet.

huruvida tidpunkten vore lämplig att nu genomföra den föreslagna lagstiftningen. Med hänsyn till lagstiftningens fakultativa karaktär samt den omständigheten, att enligt författningsförslaget av Kungl. Maj:t utfärdat förordnande icke må träda i kraft, förrän tidigast två år från dess utfärdande, anser sig utskottet kunna tillstyrka, att förordningen träder i kraft den dag Kungl. Maj:t föreslagit, eller den 1 juli 1942.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen må antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

B. att motionen II: 272 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 april 1942.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Eriksson, Granath, Jacob Hansson, Mannerskantz, von Stockenström* och *Svedberg* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Liedberg, Gustafson* i Vimmerby, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler, Carlström, Lundbom* och *Gustafson* i Dädesjö.

Bilaga.

Kungl. Maj:t har, med stöd av 2 § förordningen om upplåtande av tjur för betäckningsändamål, funnit gott meddela följande särskilda föreskrifter rörande tillämpningen och efterlevnaden av nämnda förordning:

1 §.

1 mom. Förordnande, varom förmäles i 1 § nyssnämnda förordning, skall innehålla uppgift, bland annat, om de särskilda fordringar, vilka skola gälla beträffande tjur, som i förordnandet avses. Därvid kunna tre alternativ förekomma, nämligen

alternativ 1: tjurens fader skall vara riksstambokförd; tjuren skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig avkastningskontroll;

alternativ 2: tjurens fader skall vara riksstambokförd; tjuren skall vara född i besättning, som är underkastad fullständig avkastningskontroll, tjurens moder skall under minst ett kontrollår hava lämnat den årsavkastning som vid införande av tjur i riksstambok över faderns ras fordras av tjurmoder; samt

alternativ 3: tjuren skall vara riksstambokförd.

2 mom. Förordnande varom nyss är sagt skall, när det första gången meddelas för visst område, i vad gäller fordringarna beträffande tjur meddelas jämlikt alternativ 1 härövan; dock att, där hushållningssällskapet det begär och så med hänsyn till nötboskapsavelns ståndpunkt inom området lämpligen finnes kunna ske, sådant förordnande må i stället meddelas jämlikt alternativ 2 eller alternativ 3.

2 §.

Har inom ett område förordnande jämlikt visst av de i 1 § angivna alternativen varit gällande under någon tid, må hushållningssällskapet göra ansökning om meddelande av förordnande jämlikt annat av nämnda alternativ, skolande beträffande ikraftträdandet av sistnämnda förordnande gälla vad därom stadgas i 3 § ovannämnda förordning.

3 §.

Det åligger vederbörande hushållningssällskap att utöva tillsyn å efterlevnaden av förordnande, varom ovan sägs.

4 §.

De ytterligare föreskrifter, som kunna erfordras för vinnande av det med förutnämnda förordning avsedda syftet, utfärdas av lantbruksstyrelsen.